

Radoslav KATIČIĆ

Institut für Slawistik der Universität Wien

Spitalgasse 2-4, A-1090 Wien

ZNAČENJE SKOKOVIH TOPONOMASTIČKIH ETIMOLOGIJA ZA SLIKU NAJSTARIJIH JEZIČNIH I ETNIČKIH ODNOSA NA HRVATSKOJ STRANI JADRANA

U ovom se članku na nizu odabranih i smisleno poredanih primjera pokazuje važnost Skokovih etimoloških rezultata za cjelovitu sliku jezičnih, etničkih i društvenih odnosa na hrvatskoj strani Jadrana u najranijem srednjem vijeku. U tome se svjetlu pokazuju kao nezamjenjiv prinos osvjetljivanju najranije hrvatske etničke i jezične povijesti.

Neobičan je osjećaj dobiti i uzeti riječ na ovom skupu, na Skokovim etimološkim susretima, baš meni koji sam cijeloga života ostao samo potrošač etimologija, a nikada se u znanstvenom radu nisam sustavnije stvaralački bavio njima. Ipak sam se odvažio prijaviti referat tu među Vama, ovdje okupljenim velikim majstorima etimologije, potpuno upućenim njezinim mistima i oduševljenim neofitima, koji ste se posvema usmjerili prema njoj i već uspješno u tome okušali. Odlučio sam se na to i došao ovamo ne samo stoga što mi je drago biti s Vama, nego sam pomislio da upravo kao zainteresiran i zauzet potrošač rezultata etimološkoga istraživanja mogu upozoriti na jednu stranu Skokova rada i, dakako rada onih koji su krenuli za njim nadopunjujući ga i dograđujući njegove rezultate, preispitujući mu i usavršavajući metode, stranu koja se za one koji sami zauzeto rade na tom polju čini kao sama sobom razumljiva, pa se stoga možda i ne pokazuje uvijek sasvim jasno.

Svojim je toponomastičkim etimologijama, kada se uzmu u cjelini, Petar Skok dao izvanredno izrađenu sliku ranosrednjovjekovnih jezičnih i etničkih prilika na našoj strani Jadrana kakve su bile u ranome srednjem vijeku, u vrijeme kad se tamo pojavio slavenski element, snažan i vitalan, te dinamički promijenio stanje zatečeno još iz kasne antike. Kako se radi o razdoblju izrazito oskudnom vijestima pouzdanih vrela, o zbivanjima koja historiografija, i bizantska, i zapadna, pokriva tek sasvim nepotpuno ili čak nikako, slika koju je Skok tu zacrtao svojim

toponomastičkim etimologijama osobito nam je važna i upravo nenadomjestiva. A on sam, iako je već po etimološkoj metodi izrazit detaljist, sasvim u duhu vremena iz kojega je izrastao, uvijek okrenut pojedinačnomu podatku, nikada nije potpuno gubio iz vida tu cjelovitu sliku, uvijek se i na nju obzirao, opet i opet upućivao na nju. Još jasnije se ona, međutim, pokazuje iz naše današnje perspektive, s povijesnim odmakom, u sklopu daleko istančanije slike ranosrednjovjekovne povijesti hrvatskoga etničkog prostora, u čem smo, svim protivštinama unatoč, ipak znatno uznapredovali od njegova vremena.

Skok je u svojim temeljnim radovima upozorio na toponomastička svjedočanstva ranoga neposrednog dodira Slavena s jadranskim svijetom, od skrajnjega jugoistoka, pa do sjevernih zakutaka i kvarnerskih otoka, te do kopnenoga prostora što već pripada čak i Apeninskom poluotoku. Tu su na prvom mjestu slavenski likovi imena antičkih gradova na jugoistoku uz same vratnice Jadrana: *Polina* za *Apollonia* (albanski *Pojanë*), *Drač* za *Dyrrhachium* (albanski *Durrës*), *Ocin* < *Љцинъ* za *Ulcinium* (albanski *Ulqin*, od čega *Ulcinj*), a na dalekom sjeverozapadu imena rijeke *Tilment* naprama talijanskom *Tagliamento*, i grada *Videm* (izvorno *Viden*) za *Utinum*, te slovenski *Če(v)dad*, hrvatski *Čabdad* za *Civitate(m) Forum Iulii* u furlanskome glasovnom liku riječi *civitas*. Na jugoistoku je pak *Captat*, ili mlađe *Cavtat*, za *Civitate(m) Epidaurum* ili romanski *Pitaura* u dalmatskom liku iste te riječi *civitas* sa slavenskom drugom palatalizacijom. To nam je ujedno važna naznaka za to gdje je u vrijeme prvih susreta Slavena s Jadranom u dubrovačkom kraju bilo sjedište biskupije jer se samo takav grad u kasnoj antički nazivao *civitas*. Tako nam već u to malo pojedinosti Skokove toponomastičke etimologije zacrtavaju širokopoteznu povijesnu sliku.¹

Ta se slika nadopunjuje brojnim daljnjim pojedinostima koje se odnose na manje ugledne toponime. Tako nam se u okolici Bara slavenskim jezičnim posredovanjem u liku *Mukoval* čuva romanski, kasnoantički toponim potvrđen 1414. kao *Monte Cavallo* ili, isto tako slavenskim posredovanjem, *Spič*, kasnoantički naziv potvrđen, i opet u talijanskom liku, kao *Santa Maria degli Ospizi*, dakle nešto kao *Sancta Maria de Hospitiis*. A pored toga, u istom kraju, *Gradina* i gorski greben *Volovica*, pa povijesno potvrđen talijanski toponim *Zucha negra*, u kojem se čuva slavenski topografski naziv *ćuka*. Južno od Skadra, koji u slavenskom liku svojega imena *Skadar* (albanski *Shkodër*) također čuva antičko, predrimsko prapovijesno i romansko, *Scodra*, leži predio koji se albanski, kako se danas tamo govori, zove *Zadrima*. Tu se albanskim jezičnim posredovanjem čuva ime kojim je taj predio nazvan slavenski: *Zadrimlje*. To ime nije došlo do nas u svojem izvornom slavenskom liku. Tamo u Zadrimlju pak leži Lješ, kojega

¹ Skok, *Dolazak* 10, 58, 189.

slavenski naziv *Lěšb*, jednako kao i albanski *Lezhë*, nastavlja preoblikovano antičko, i opet prapovijesno predrimsko, *Lissus*.²

Slavensko naseljavanje slijedilo je, utvrđuje Skok, tokove većih rijeka. Kako na Egejskom moru Strume i Vardara, tako na Jadranu Neretve, Cetine, Krke i Zrmanje. Sve one su do danas zadržale predrimsko i predrimsko, svoja prapovijesna imena. Jedini je izuzetak Zrmanja. U njezinu današnjem imenu kao da se razaznaje slavensko *žrvanj*, a tomu u prilog govori i to što je korito te rijeke obilježeno jakom korozijom. U srednjem se vijeku zvala *Kopriva*, što je nedvojbeno slavensko ime.³

Krećući se dalje prema sjeverozapadu, uz obalu i u njezinu bližem zaleđu, lako je nakupiti dosta primjera za kontinuitet romanskih mjesnih imena raznoga podrijetla i starosti što su do nas došla u slavenskom jezičnom liku i svjedoče o prvim ranosrednjovjekovnim dodirima nositelja slavenskoga jezika s tada njima još stranim jadranskim svijetom. Svojim su glasovnim likom tu osobito prepoznatljiva imena potoka *Norin*, što teče kroz polje staroga grada *Narona*, pa onda samih gradova ili mlađih naselja na njihovim položajima: *Solin* od *Salona*, *Skradin* od *Scardona*, *Nin* od *(Ae)nona*, *Labin* od *Albona*, *Plomin* od *Flanona* te ime planine *Promina* od imena grada *Promona* što je ležao pod njom.⁴

Od toga niza odudara ime grada *Motovun* za izvorno *Montona*, u kojega se slavenskom liku odražava mlađa romanska diftongacija, kao i u imenu položaja *Kanajt* od *Cannetum* na otoku Krku. Odudaraju svojim slavenskim glasovnim likom i krčki toponimi *Košljun* prema romanskom *Castellione(m)* 'kaštel' i *Drmun* prema grčkom *δρυμῶν* 'hrastik', posredovanom, dakako, dalmatskim romanskim.⁵ Tako se dobivaju podatci važni za toponomastičku kronologiju. Takvi se razabiru i u razlici između hrvatskoga *Oglaj* (slovenski *Oglej*) za antičko ime grada *Aquileia*, što pokazuje furlansku leniciju, intervokalno ozvučenje bezvučnoga zatvornog suglasnika, i hrvatskoga imena grada *Pićan* za antičko *Petena*, gdje takve lenicije nema, ali se ona javlja u romanskom glasovnom liku toga imena *Pedena*. Tu je slavenski lik stariji od nje.⁶

No Skokove toponomastičke etimologije daju važnih podataka i za povijest slavenskoga glasovnog razvoja na Jadranu. Tu je vrlo znatno ime najvišega brda na otoku Cresu *Hêlm*, s čime se slaže i oronim *Têlsti*, te ime mjesta *Belej* (s dočestim glasovnim likom poput *Belaj* i *Bilaj*, što je oboje potvrđeno na kopnu, ali uz to i *Beli*), sve na istom otoku. Nasuprot punoj vokalizaciji mukloga glasa

² SKOK, *Dolazak* 189-195.

³ SKOK, *Dolazak* 107.

⁴ SKOK, *Etimologijski rječnik* 2, 721-722, s.v. *-in³*; 3, 312, s.v. *Spl̃it̃*.

⁵ SKOK, *Etimologijski rječnik* 1, 441, s.v. *d̃rm̃un*.

⁶ SKOK, *Etimologijski rječnik* 2, 645, s.v. *Pićan*.

u jakom položaju kao *e*, što je i danas prisutno u dijalekatskoj slici otoka Cresa, javlja se na Lošinju oronim *Halmăc*, s punom vokalizacijom kao *a*, što se i očekuje u čakavskom. Na Krku se opet susreće sasvim drugi razvoj mukloga glasa uz likvidu kad stoje među suglasnicima, pa imamo oronime *Hlâm* i *Hâměc*. Ovo posljednje pokazuje da se mukli glas kad postane puni vokal tu javlja i kao *a* i kao *e*.⁷ Nedvojbena starina i prvotnost takvih imena pokazuje nam da je šarolikost glasovnoga razvoja u čakavštini na sjevernom Jadranu, izražena još jače nego se danas razabire na tom dijalekatskom zemljištu, prežitak stanja kakvo je u ranom srednjem vijeku bilo svugdje na južnoslavenskom području, pa tako i u svem hrvatskom prostoru, no drugdje su širokopotezni procesi ujednačavanja u jezičnoj komunikaciji stvorili cjelovite narječne areale, razmjerno čvrsto integrirane podebljim svežnjevima svojih izoglosa.

Staro ime otoka koji danas poznajemo kao Pag i grada na njem, *Cissa*, koje nam je iz srednjega vijeka potvrđeno i u dalmatskom glasovnom liku kao *Kessa*, dobilo je slavenski lik ne samo provedbom druge palatalizacije, nego i tvorbenom prilagodbom kao *Caska*.⁸ Mlađi sloj romanske toponimije u slavenskom glasovnom liku čuva se u imenima gora *Mutogras* od *Monte(m) grassu(m)* 'Debelo brdo' u Poljicima i *Matokit* u Hercegovini i kod Vrgorca, selo *Podmatokit* kod Makarske, brdo *Motokit* na Hvaru, sve to od *Monte(m) acūtu(m)* 'Oštrc', po značenju dobro zastupljeni i u hrvatskoj oronimiji slavenskoga podrijetla.⁹

Skok je upozorio i na to da se u slavenskom liku jadranskih toponima zna zadržati antičko ime koje je jadranski romanitet napustio. Najdojmljiviji su primjeri *Hvar* za *Pharos* naprama *Lesina* (< *Lěsbna*, što je genitiv staroga slavenskog naziva *Lěsbnъ otokъ*, 'šumovit' dakle – najranijega slavenskog naziva koji je onda antičko ime potpuno potisnulo).¹⁰ Naprama tomu velikomu slavenskom toponomastičkom konzervativizmu pokazao je Skok i posve otvoreno slavensko sljubljanje i prožimanje s živom romanskom (mikro)toponimijom područjâ na kojima se bila uspostavila najživlja dvojezičnost. To se osobito izrazito pokazuje na području Splita. O tome govore primjeri kao *Spalatiolu(m)* 'Mali Split', od čega hrvatski *Spalačuni*, pa *Palude(m)* 'Močvara', od čega hrvatski *Poljud*,¹¹ pa nazivi crkava po svetima kojima su posvećene *Sancta Thecla* i *Sanctus Isidorus*, od čega hrvatski *Sutikva* i *Sučidar*.¹² Osobito dojmljiv primjer takva prožimanja

⁷ SKOK, *Slavenstvo i romanstvo* 1, 24, 37–41.

⁸ SKOK, *Slavenstvo i romanstvo* 1, 69.

⁹ SKOK, *Slavenstvo i romanstvo* 1, 183, 210, 260; *Etimologijski rječnik 1*, 721–722, s.v. *Matokit*; 482–483, s.v. **munt-*.

¹⁰ SKOK, *Slavenstvo i romanstvo* 1, 21–23, 181–184.

¹¹ SKOK, *Etimologijski rječnik 2*, 594, s.v. *palūd*.

¹² SKOK, *Postanak Splita*.

bio bi krčki toponim *Omišalj* kad bi se, kako ga tumači Skok, opirući se o talijansko ime toga grada *Castell Muschio*, u njem čuvalo latinsko *Ad mūs(u)lu(m)* 'Kod školjke'.¹³ U najnovije se vrijeme, međutim, iznose ozbiljni razlozi za to da se i tu kao i u *Omiš* nastavlja predslavensko *Almissa*, pa sličnost obaju toponima nije slučajna, kako je mislio Skok. O tome će još trebati reći posljednju riječ.

Potpuni latinski kontinuitet pokazuju antička imena koja se i danas rabe u obliku koji potječe od latinskoga genitiva u službi lokativa. Primjer za to je talijansko ime otoka Raba *Arbe*, što nastavlja latinsko *Arbae*, genitiv antičkoga imena toga otoka *Arba*, kako se rabio u službi lokativa.¹⁴ Ovamo bi išla i imena tipa *Solin* jer se polazeći od genitiva u lokativnoj funkciji kao *Salonae* najbolje tumači glasovni razvoj *-ōnae > -ōne > -ūni*, pa onda u slavenskom *ū > y*.¹⁵ Tako je Skok tumačio i hrvatsko ime grada *Split*. Pri tome polazi od lokativskoga genitiva izvornog romanskoga imena toga grada *Spalatum*. Taj glasi *Spalati*. Odatle regresivnom asimilacijom samoglasnika nastaje *Spaleti*. S time se onda izjednačuje i nominativ, pa dobivamo *Spaletum*, što je dobro potvrđeno u povijesnim vrelima. Daljnjim napredovanjem regresivne asimilacije dolazi do lika *Speleti*, pa onda sinkopom *Spelti*, uz koje su nastali i odgovarajući nominativi, te je polazeći od posljednjega romanskoga lika i njegovim preuzimanjem u slavenski moglo južnoslavenskom metatezom likvida doći do glasovnoga lika *Splěťe*, hrvatski ikavski *Split*.¹⁶ U novije doba ispravnost se toga zavodljivog tumačenja ipak osporava. Trebat će dobro vidjeti na čemu smo s time.

Skok je svojim jadranskim toponomastičkim etimologijama pokazao i prostorni raspored jezičnih naslojina, osobito razgovjetno na otoku Krku. Toponimi romanskoga podrijetla s glasovnim promjenama koje obilježuju domaći veljotski ne susreću se sjeverno od crte povučene od rta ponad Glavotoka (Punta Pelova) do Bašćanske drage. A južno od te crte nakupljeni su oko Krka (*Civitas vetula > Vekla > Vikla*) i Punta (*Civitas nova*). Imena starih naselja sjeverno od te crte odaju duboku slavensku starinu. Tako *Dobrinj (grad)* prema *Dobrinja*, kako se od mila nazivaju *Dobroslav* ili *Dobromir*, i *Jurandvor* od *Juranj dvor* prema *Juran*. To su vrlo starinska slavenska imena. Po tipu je starinski i slavenski toponim *Vrbnik*. Trag hrvatsko-veljotske dvojezičnosti čuva tamo ime čestice *Vanč*. To je množina veljotskoga *vank < vincus* 'vrba'. Neki nazivi s dijela otoka koji je slavenski od starine svjedoče o starim jezičnim dodirima s jadranskim romanitetom. Takvi su *Brgud* od *virgultum* 'šikara' i *Kras* od *carsus* 'krš'. Ta riječ je predlatinska, možda posuđenica iz liburnskoga jezika. Svakako vrlo stara jer je u njoj

¹³ SKOK, *Slavenstvo i romanstvo* 1, 24.

¹⁴ SKOK, *Slavenstvo i romanstvo* 1, 57.

¹⁵ SKOK, *Etimologijski rječnik* 2, 721-722, s.v. -in³.

¹⁶ SKOK, *Etimologijski rječnik* 3, 312, s.v. *Spłt*.

provedena južnoslavenska metateza likvida. Nasuprot tomu *Kampèlje* od *campellus* 'Malo polje' nije tako staro jer tu nije provedena slavenska nazalizacija, što bi dalo **Kupelje*, ali staro ipak jest. To se razabire po starijoj romanskoj deminutivnoj tvorbi na *-ellus*, a ne mlađoj *-itellus*, kao talijansko *campiello* i veljotsko ime čestice *Kantijal*, te po slavenskoj tvorbenoj prilagodbi prema imenima kao *Žirje*.¹⁷

Mnogo je manje tragova autohtonoga romanstva na Cresu i Lošinju. I na njima se dobro razabire duboka slavenska starina i raznolikost dijalektalnoga glasovnog razvoja.¹⁸ Na Rabu je romanstvo sasvim premoćno i gotovo da tamo i nema tragova slavenske jezične starine. Slaveni su na otoku prvotno bili samo stočari. Grad je Rab čuvala utvrda o kojoj svjedoči toponim *Košljun* od romanskoga *Castellione(m)*. Ipak je slavenski jezik prodro dosta rano i u sam grad. Tržnica se u njem zove *Poglianetta*, što je hrvatsko-talijanski hibrid za *Poljanica*.¹⁹

Pag je nasuprot Rabu pretežito slavenski. I tamo su Hrvati bili od starine stočari. O tome kao da svjedoči toponim *Vlašići* i paški sir, slavan sve do današnjega dana. Rijetki tragovi autohtonoga romanstva nalaze se na sjever od grada Paga. To su prije svega imena naselja: *Caska* prema antičkomu *Cissa* (1212: *Kessa Vetrana*), pa *Novalja* od *Novalia* 'Krčevina', kako to ime tumači Skok, ali se u novije vrijeme, reklo bi se uvjerljivije, pomišlja na *Navalia*, što bi se odnosilo na brodarske instalacije kod grada Cisse, na moru s vanjske strane otoka, te *Pagus* 'Selo' nasuprot gradu (*civitas*), koji je *Cissa*. Unutrašnju uvalu otoka kod Caske i Paga čuvala su dvije utvrde o kojima svjedoče toponimi *Košljun* od romanskoga *Castellione(m)*.

Na jugu otoka razabiru se pak tragovi slavenske starine. Tu je *Dinjiška* od **gdinjica* 'šumica'. Taj toponim valja staviti uz *Gdinj* na Hvaru te *Gdańsk* i *Gdynia* u Poljskoj. Prema tomu starinskomu slavenskom *gъd-* stoji staro prusko *gude* 'šuma', pa se tako u jadranskoj toponimiji nailazi na duboku baltoslavensku starinu. Staromu slavenskomu toponimijskom sloju pripada i *Grādāc*, kako se zovu dvije uzvisine, jedna kod Paga, a druga kod Kolana. To su očito bila *castella Slavorum* u smislu mletačkog kroničara Ivana Đakona. Tu su još *Pećani* od *pećina* i *Metajna*, mjesto gdje more "meće", tj. baca na obalu. A *Povljāna* od *praedium Paulianum* nastavlja doduše kasnoantički toponim, ali je po svjedočanstvu svojega glasovnog lika vrlo stara posuđenica iz romanskoga.²⁰ Tu treba napomenuti i nešto što Skok pišući o svem tome još nije mogao znati. Na južnom dijelu otoka nađena su i starohrvatska grobišta.

¹⁷ SKOK, *Slavenstvo i romanstvo* 1, 21-34.

¹⁸ SKOK, *Slavenstvo i romanstvo* 1, 34-54.

¹⁹ SKOK, *Slavenstvo i romanstvo* 1, 55-67.

²⁰ SKOK, *Slavenstvo i romanstvo* 1, 67-77, 183-184.

Otoci Olib i Silba nose romanska imena. Hrvatsko *Olib* nastavlja latinsko ime *Alluvium* 'Naplavina'. Za njegovo značenje valja usporediti slavensko ime otoka *Plavnik* kod Cresa. Prijelaz $v > b$ isti je kao i u *gajba* od *cavea*. Kako pokazuju srednjovjekovne potvrde on je star: *Alluybum* (13. st.), *ixola de Luibo*, *Alluyba* i Ὠλιβίπ u Konstantina Porfirogeneta.²¹ Kao hrvatski toponim javlja se ta dalmatska riječ na otoku Molatu (*Olib*) i na samome Olibu (*Ulib*). Talijansko ime *Ulbo* nadjenuto je prema hrvatskomu. Na otoku pak toponimi svjedoče o starim slavenskim poljodjeljskim naseljima: *Laz*, *Plasine*, *Uklaje*.²²

Slavensko ime otoka *Silba* preuzeto je od latinskoga *Silva* 'Šuma'. Taj je otok još u antiki prozvan po šumi na njem. S tim valja usporediti prvotni slavenski naziv Hvara, nadjenut po tome što je uočen kao šumovit: *Лѣсныѡ отокѡ*, što se do danas čuva kao njegovo talijansko ime *Lesina*. Konstantin Porfirogenet ima Σελβώ. Tu kao da je zabilježen dalmatski glasovni lik toga imena *Selba*, s prijelazom $v > b$ i $i > e$. Hrvatsko ime toga otoka preuzeto je prema starijemu dalmatskom *Silba*. Toponimi su na njem slavenski i odaju stara poljodjelska naselja: *Laz*, *Sadi*. Velika slavenska starine razaznaje se u toponimu *Pđcuk Mārak*. Time je označen položaj pod crkvom svetoga Marka *Sanctus Marcus: Pod Sut Marak*. Nadjenut je dok se za akuzativ jednine imenica muškoga roda koje označuju što živo još nije rabio oblik jednak genitivu jednine.²³

Skok je toponomastičkim etimologijama odmjerio prvotni prostor raguzejske romanske starine u Dubrovniku i oko njega.²⁴ Jasno je povukao takvu granicu i u Splitu i pokazao dokle se tamo isprva govorilo spalatinski. O tome u najbližoj okolici grada svjedoče imena nadjenuta po rimskim zemljoposjednicima što su u hrvatskom glasovnom liku očuvana do danas: *Žnjan* od *praedium Iunianum*, pri čem se razabire spalatinska romanska glasovna mijena $j > ž$ -, ili *Pojišan* od *praedium Pansianum*.²⁵ Od tih je karakterističnih toponima najzanimljiviji *Marjan*, koji je uz Svetoga Duju i njegov zvonik postao simbolom Splita. I to je ime po posjedniku zemljišta: *praedium Marinianum*. U srednjem je vijeku potvrđeno kao *Marnano* i *Murnano*. Prvotni je hrvatski glasovni lik toga imena **Mrnjân*, a odatle disimilacijom *Mrljân*. Taj glasovni lik imena ostao je do danas na štokavskom podnožju splitskoga brijega, u Vranjicu i Solinu, s odgovarajućim naglaskom *Mrljan*. 'Pod Marjanom' se tamo kaže: *napoda Mrljan*. A na čakavskom podnožju stoji crkva *Svêti Jûraj pđdan Mrjâna*. S tim čakavskim prijelazom $lj > j$ i s vokalom *a* uz slogotvorno *r* dobiva se glasovni lik toga imena

²¹ SKOK, *Ortsnamenstudien* 217, 218.

²² SKOK, *Slavenstvo i romanstvo* 1, 79-85.

²³ SKOK, *Slavenstvo i romanstvo* 1, 85-89.

²⁴ SKOK, *Les origines*.

²⁵ SKOK, *Etimologijski rječnik* 2, 695, s.v. *Poisan*.

koji je poznat na daleko: *Marjan*. Odmah onkraj uskoga prostora obilježenog tom antičkom i romanskom onomastikom počinju se nizati pravi slavenski toponimi: *Vranjic*, *Kučine*, *Mravinci*. Tom sloju pripadaju i stari toponimi u tom kraju *Orechova* i *Bresten*, koji su stariji od razvoja glasovnih osobina karakterističnih za splitsku čakavštinu: pune vokalizacije poluglasa u jakom položaju kao *a* i ikavskoga refleksa staroga *jat*.²⁶

Isto je tako Skok razmrsio romanske i slavenske jezične naslojine u Zadru i njegovoj bližoj okolici. Tu je upozorio na razliku između glasovnoga lika što se javlja u toponimu *Diklo* i onoga u imenu nedalekoga rta *Puntamika*. U prvome se čuva antičko i predslavensko, kako Skok misli i predindoeuropsko, *Dūculum*. To je preuzeto u najstariji slavenski na tom zemljištu kao *Dykolo* i odatle *Diklo*. Tu nema traga glasovnom razvoju karakterističnom za jadertinski romanski. *Puntamika* je opet od *mūtula* 'hrpa kamenja što služi kao oznaka međe', odatle onda sinkopom *mūtla*, pa glasovnim razvojem karakterističnim za dalmatski romanski s prijelazom *tl > kl* nastaje *mūkla* (1080 *Mucla longa*, 1205: *Muchla bona*). Kao što je *Lucicula*, deminutiv od *Lucia*, dala sinkopom *Lucicla*, pa odatle *Lucicha* i apokopom prvoga sloga poznato zadarsko *Cicha*, tako je i od *mūchla* istom jadertinskom glasovnom mijenom nastalo *mūcha*, a to je kad su to ime preuzeli Slaveni dalo *myka*. Kako se pak radi o imenu rta, *punte*, to je ime onda upotpunjeno u dobro poznato *Puntamika*.²⁷ To zvuči tako romanski da je u prvi mah teško povjerovati kako je u njem ostavila trag slavenska glasovna mijena *ū > y*, da je dakle u milozvučnom glasovnom liku toga imena sadržano muklo slavensko *jery*. Za razliku od imena *Diklo* tu su provedene karakteristične jadertinske glasovne mijene prije nego je ime toga rta preuzeto u hrvatski. U toj se razlici očituje, što se razabire i iz povijesnih podataka, da je *Diklo* ležalo u zemlji hrvatske vlasti, a *Puntamika* još na zadarskom gradskom teritoriju, *ager Iadertinus*, na samoj njegovoj granici, pa je, može biti, i dobila ime po gomili nanesenog kamenja što je tamo označivala među. Tako i u toj potankosti sve sjeda na svoje mjesto. Kontinuitet antičke toponimije čuvaju na drugoj strani gradskoga područja toponimi poput *Bibinje* od *praedium Vibianum*²⁸ i *Sukošan* od *Sanctus Cassianus*.²⁹

Sve su to pojedinosti, detaljna istraživanja kakva već jesu kada se radi o etimologiji. Zapažanja su oštroumna, razlozi uvjerljivi. Naravno, svaka se od tih pojmova mora opet i opet provjeravati. Ako je i Skok, dogodi mu se ipak da pogriješi ili da kraj uvjerljiva tumačenja ne uoči još uvjerljivije. Tako to jest u eti-

²⁶ SKOK, *Postanak Splita*.

²⁷ SKOK, *Etimologijski rječnik 2*, 424–425, s.v. *Milje*.

²⁸ SKOK, *Etimologijski rječnik 1*, 145, s.v. *Bibinje*.

²⁹ SKOK, *Postanak hrvatskog Zadra*, 39–43.

mologiji. Valja sve preispitivati, provjeravati i nanovo promišljati. Već je na tome učinjeno mnogo, a učinit će se još i više, ako se ne posustane. Iznenaduje bogatstvo svijeta što se tu otkriva, jezičnoga, zemljopisnog i povijesnoga. Slojevitost u koju se tim toponomastičkim etimologijama prodire. Prebirući po njima naprosto se bogatije živi.

Tek slika cjeline i njezina važnost, koja daleko prelazi granice etimologije kao jezikoslovne discipline, zadire duboko u etničku i kulturnu povijest, – slika kakva se dobiva iz naše današnje perspektive, tako je dojmljiva i sadržajna da mi se čini kako je bilo vrijedno na ovom skupu upozoriti na nju i pritom je ocrtati.

LITERATURA

- SKOK, P., Ortsnamenstudien zu De administrando imperio des Kaisers Constantin Porphyrogenetos, *Zeitschrift für Ortsnamenforschung* 4, München – Berlin 1928, 213-244.
- SKOK, P., Les origines de Raguse, *Slavia* 10, Praha 1931, 449-500.
- SKOK, P., *Dolazak Slovena na Mediteran*, Split 1934.
- SKOK, P., *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima* 1-2, Zagreb 1950.
- SKOK, P., Postanak Splita, *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku* 1, Dubrovnik 1952, 19-62.
- SKOK, P., Postanak hrvatskog Zadra, *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 1, Zagreb 1954, 37-68.
- SKOK, P., *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* 1-4, Zagreb 1971-1974.

Die Bedeutung von Skoks Ortsnamenkundlichen Etymologien für das Bild der sprachlichen und ethnischen Verhältnisse auf der kroatischen Seite der Adria

Zusammenfassung

In diesem Aufsatz wird an einer Reihe von Ausgewählten und sinnvoll nebeneinandergestellten Beispielen die Wichtigkeit der Ergebnisse von Skoks etymologischer Forschung für ein ganzheitliches Bild der sprachlichen, ethnischen und gesellschaftlichen Verhältnisse an der kroatischen Seite der Adria zu Anfang des Frühmittelalters gezeigt. In diesem Licht erscheinen sie als unersetzlicher Beitrag zur Erhellung der ethnischen und sprachlichen kroatischen Frühgeschichte.

Ključne riječi: toponimija, slavenski, romanski

Key words: toponymy, Slavic, Romance